
Trilaterální projekt zkoumá, jak náboženství ovlivňovalo život Evropy

Trilaterální projekt zkoumá, jak náboženství ovlivňovalo život Evropy

27. 2. 2012; autor: Helena Stinglová, rubrika: Věda na UK

Jak náboženství ovlivňuje a formuje život společnosti a co je to náboženská kultura. Na tyto otázky hledají odpovědi týmy výzkumného projektu „Náboženské kultury v Evropě 19. a 20. století“, na němž spolupracuje Fakulta humanitních studií UK s Ludwig-Maximilians-Universität v Mnichově, ze které přijede 1. března do Prahy přednášet profesor Friedrich Wilhelm Graf .

Prof. Miloš Havelka, CSc.

Mluvicím české části projektu je prof. Miloš Havelka, CSc., z Fakulty humanitních studií. „To, o co nám jde, je fakt, že náboženství začíná v současné době znovu vystupovat velice zřetelně do popředí ve sféře politiky i kultury, a také jako specifický aktér občanské společnosti,“ vysvětlil. „Podobným vlivům a působení se po delší době nezájmu věnuje z nejrůznějších důvodů zvýšená pozornost také u nás. Naším cílem mimo jiné bylo soustředit se badatelsky na jeden důležitý a v mnohém ohledu centrální aspekt této situace, totiž na formy přítomnosti náboženství ve veřejném i soukromém prostoru, na způsoby jeho působení v institucích, v umění, každodenním životě atp.,“ popsal práci výzkumného týmu prof. Havelka.

Na české i německé univerzitě proto vznikly týmy, které se fenoménem náboženské kultury a jeho vlivem na život jednotlivců zabývají. V posledním roce se k nim navíc připojil také tým z univerzity ve švýcarském Fribourgu. „Je potřeba zdůraznit, že se jedná o projekt historicko-sociologický, nikoliv o projekt teologický,“ zdůraznil profesor Havelka. „Cílem projektu bylo také vytvořit výzkumnou síť, kterou by bylo možné zapojit do badatelských sítí v Evropě prostřednictvím mnichovské univerzity,“ podotkl profesor Havelka.

V českém týmu jsou zastoupeni jak doktorandi, tak i zkušení badatelé z různých fakult a univerzit, vedle dalších např. prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D., doc. PhDr. Kristina Kaiserová, CSc., prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc., PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D., doc. PhDr. Zdeněk Nešpor, Ph.D., doc. Mgr. Martin C. Putna, Dr., nebo doc. PhDr. Jaroslav Šebek, Ph.D. Náboženskou kulturu, její historicky specifické podoby a působení lze v nejširším smyslu zkoumat s ohledem na tři aspekty tohoto pojmu: na zjišťování, co lidé o náboženství skutečně vědí, co si o něm myslí (nebo jak je hodnotí), a také jak, případně do jaké míry se s ním identifikují.

Například téma, které zpracovává jeden z doktorandů, souvisí s nedávnými diskusemi o vlastnictví Svatovítské katedrály. Jde o otázky její dostavby v 19. a 20. století. „Již v první třetině 19. století vznikly aktivity podporující dostavbu. Původně byly motivovány tehdy se prosazujícím konzervativně orientovaným historismem církevních a aristokratických kruhů, ale otázky dostavby chrámu se postupně stále silněji spojovaly s nacionalismem a kulturním patriotismem české národní společnosti,“ vysvětlil profesor Havelka. „Pro nás je důležité, že se chrám dostavoval nejenom jako náboženský objekt, ale také jako symbol české identity, české kulturnosti a národních tradic, že se stal místem náboženské i politické paměti. Všechny podobné přesahy jsou produktem specifických podob a forem náboženské kultury určité doby, jejíž konkrétní formy, obsahy a funkce stojí za to poznat, ale zároveň náboženskou kulturu přinejmenším po určitou dobu setrvačně dále ovlivňují a spoluutvářejí,“ zdůraznil.

Témat, kterým se výzkumný tým věnuje, je celá řada. Zabývá se třeba rolí náboženství v životě českých emigrantů ve Spojených státech amerických nebo vlivem náboženství na každodenní život Čechoslováků po roce 1948.

Badatelské výsledky projektu vyjdou v příštím roce jako kolektivní monografie. „Bude mít dvě základní části. Společná úvodní část chce představit koncept náboženské kultury jako perspektivu přístupu ke zkoumání náboženských jevů a pro jejich porozumění v moderních společnostech. Teprve ve světle této úvodní studie se mohou stát plně srozumitelnými jednotlivé historicky situované případové studie autorů projektu, které budou následovat a které se zabývají se jednotlivými historickými fenomény náboženskosti a náboženské kultury, včetně odpovědi na otázku, co podobný přístup pomáhá vyložit a pochopit,“ předjímal profesor Havelka podobu monografie.

Projekt vzbudil velkou pozornost v zahraničí. Akademické nakladatelství Vandenhoeck & Ruprecht v Göttingenu dokonce projevil zájem o zřízení ediční řady, v níž by mohly být knižní i elektronickou formou zpřístupňovány práce vzniklé jak v rámci dnes již trilaterálního česko–německo–švýcarského projektu, tak z jiných evropských pracovišť, která se zabývají blízkými tématy.